

Op pad met... Riet Dumont in de Ooijpolder

Drs. M.J. Dumont

- 1970 - 1978 Studie Biologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen (nu Radboud Universiteit)
- 1978 - 1980 wetenschappelijk medewerker Milieukunde bij Faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen KUN
- 1980 - 1981 wetenschappelijk medewerker Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw De Dorschkamp te Wageningen
- 1980 - 1991 medeoprichter en werknemer van Stichting Toegepaste Landschapsecologie, landschapsecologisch adviesbureau te Nijmegen
- 1991-heden werkzaam bij de provincie Gelderland, huidige functie thematisch senior landelijk gebied bij het team Ruimte van de afdeling Beleid en Strategie/Mobiliteit, Economie en Ruimtelijke ordening
- 2006 gedurende een jaar gedetacheerd bij WUR/ Alterra/WING proces consultancy

Hoe hou je de energie in het gebied?

In de Ooijpolder werkt het niet om voor groenblauwe diensten subsidies in te zetten. Veel agrariërs zijn daar wars van. Logisch, vindt Riet Dumont, ambtenaar bij de provincie Gelderland. De boer wil vastigheid, terwijl subsidieregelingen voortdurend onderwerp zijn van politieke discussie. Privaatrechtelijke overeenkomsten bieden veel meer zekerheid en vormen de basis van het succes in de Ooijpolder. Dat Gelderland alsnog kiest voor het subsidiespoor, noemt Riet dan ook een gemiste kans.

Waarom heb je ons hier naartoe meegenomen?

“In de eerste plaats omdat dit een beetje ‘mijn’ gebied is. Ik ben in 1991 bij de provincie gekomen voor de Gelderse Poort en pas sinds eind 2005 niet meer rechtstreeks bij dit gebied betrokken. Als ik hier wandel en fiets dan ben ik best trots. Hier heb ik toch mooi een steentje aan kunnen bijdragen. Ik heb jullie hier ook mee naartoe genomen omdat dit gebied al heel lang een belangrijke bakermat is voor groenblauwe diensten. Juist die lange geschiedenis is de basis voor het succes dat we hier hebben bereikt. Want als je iets wil, moet je geduld oefenen. Dat is eigenlijk de belangrijkste les die ik geleerd heb in mijn werk bij de provincie. Heel lang vast houden en naar je doel toewerken. Het is echt de druppel die de steen uitholt. Continuïteit is enorm belangrijk en die is hier groot. Mensen die met hart en ziel aan het gebied verbonden zijn, iets willen en elkaar hebben gevonden, mensen die vanuit de Radboud Universiteit hun eigen woonwerkgebied als het ware tot studieobject hebben gemaakt. De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap zit hier, in Ubbergen en stichting wAarde zit in hetzelfde gebouw. Ook in de Ploegdriever, de plaatselijke vereniging voor landschapsbeheer, zijn naast boeren, biologen en natuurbeheerders van ARK actief. Er zit veel kennis in het gebied. Dat wordt bij gebiedsontwikkeling vaak vergeten. Juist die gigantische kennis en het enthousiasme van de mensen in het gebied vormen de drive om dingen los te trekken.”

Wat is hier dan bereikt?

“De wil om samen iets moois neer te zetten en het doorzettingsvermogen en de vasthoudendheid die daarbij horen. Het is

steeds het verhaal van verzin een list en hoe hou je de energie in het gebied vast. Bijvoorbeeld toen bleek dat groenblauwe diensten in afwachting van de catalogus (zie catalogusgroenblauwediensten.nl) niet met publieke gelden betaald mochten worden. Sinds 2004 ligt er drie miljoen euro op de plank voor groenblauwe diensten die daaraan nog steeds niet besteed is. Waarom? Omdat er geen juridische titel is, zo heet dat, om contracten af te sluiten en publieke gelden aan te wenden. Die boeren die met groenblauwe diensten aan de slag wilden, waren ontzettend teleurgesteld. Toen hebben we als list verzonnen dat we een Landschapsontwikkelingsplan zijn gaan maken. Dat was het eerste plan onder de nieuwe regeling (LNV, 2001), dus heel breed met een uitvoeringsprogramma en allerlei projecten die daaronder hangen. Dat is uiteindelijk een gouden greep gebleken, omdat we toen ook heel veel investeringsprojecten

hebben verzonnen in de sfeer van toegankelijkheid, cultuurhistorie, water. En een deel van de gelden hebben we op die projecten kunnen zetten waardoor de mensen in het gebied toch het gevoel bleven houden dat er iets gebeurde. Want de essentie van een gebiedsproces is dat je successen in het veld kunt vieren. Je moet er een foto van kunnen maken. Als het alleen maar blijft bij lullen, lullen, lullen, dan werkt het niet. De oprichting van landschapsfonds Via Natura (zie kader) vind ik een andere mijlpaal.”

Hoe zit dat precies met de betaling van groenblauwe diensten?

“Wij hebben het LEI (Schrijver, 2002) laten uitzoeken onder welke voorwaarden boeren aan groenblauwe dooradering willen meewerken. Daar kwam uit dat boeren dat alleen maar willen als sprake is van marktconforme vergoeding. Ze willen af van het subsidie-infuus en ze willen gewoon loon

naar werken. Dat is eigenlijk altijd ons uitgangspunt gebleven: wij streven naar marktconforme vergoeding. Met ons bedoel ik het landschapsfonds Via Natura, waarmee ik me als één van de oprichters nog steeds verbonden voel. Als je publieke gelden inzet voor natuur en landschap op boerengrond, krijg je te maken met Brussel. Hun visie is: waar landschap is daar kan geen landbouw plaatsvinden en dus moet de boer een schadevergoeding krijgen voor inkomstendering. Wij willen een positieve benadering. De boer maakt een aantrekkelijk landschap, bewijst ons een dienst en daar betalen wij hem voor. Volgens Brussel is er dan al snel sprake van staatssteun. Ik ben een keer met LNV mee geweest en het ging toen van: stel je hebt een wandelpad door boerenland en dat ga je maaien om het pad begaanbaar te houden. Als de boer het gras aan zijn koeien

voert heeft hij daar economisch voordeel van. Staatssteun dus. Terwijl het economisch absoluut niet rendabel is om dat gras daar te maaien en aan de koeien te voeren. Je doet dat gewoon omdat je dat gras toch hebt. Dus zover gaat de pietluttigheid. Daarna is de catalogus groenblauwe diensten gekomen met maximale bedragen voor beheermaatregelen die door Brussel zijn goedgekeurd. Deze aanpak maakt het mogelijk een marktconforme vergoeding voor geleverde diensten te geven. Via Natura gebruikt die catalogus, maar werkt tot op heden alleen met private middelen, omdat Gelderland de catalogus nog niet geoperationaliseerd heeft. Dat gebeurt binnenkort. Gelderland koerst af op het subsidiespoor waarbij de catalogus wordt ingezet met gebruikmaking van de Dienst Regelingen. Ik zou het liefst via het privaatrechtelijk spoor

contracten afsluiten – daarover verschil ik dus van mening met mijn provincie – en net zoals in Overijssel publieke en private geldstromen in één fonds stoppen. Maar ja er zijn juristen die zeggen: wat Overijssel doet mag niet, juridisch gezien. Maar Overijssel doet het wel, en met groot succes... ”

Wat is het voordeel van het privaatrechtelijke spoor

“Dat is het minst bureaucratisch. Want dan maak je op bedrijfsniveau een plan dat uitvoering geeft aan de doelen van het LOP. En je spreekt af wat je daar in doet, voor welke prijs en hoe je dat betaalt. En dan ga je naar de notaris en dan zet je over en weer je handtekeningen en dan is het klaar. Via Natura volgt dat spoor en laat door een onafhankelijke deskundige controleren of de doelen gehaald worden. Die loopt samen met de beheerder door het veld, dat noemen we een schouw. Ze kijken dan: wat waren onze doelen en hebben we ze gehaald? Zo ja, mooi, zo nee, hoe komt dat dan? Dat kunnen heel arbitraire dingen zijn. Controleurs van de AID zeiden in het verleden: hé zo staat het niet op papier, die subsidie of een deel daarvan moet teruggevorderd worden. Dat heeft hier in het gebied heel veel kwaad bloed gezet.”

Waarom kiest Gelderland dan toch voor een andere aanpak?

“Dat heeft te maken met de sturingsbehoefte van de overheid. Een overheid, rijk of provincie, voert haar beleid uit met bepaalde middelen. Met een subsidieregeling denkt een overheid zaken beter te kunnen sturen in de richting die ze wil. Waar een overheid heel erg veel moeite mee heeft, en dat speelt nu in de discussie over groenblauwe diensten, is

om een pot geld in een gebied neer te zetten en er op te vertrouwen dat het gebied zelf daar op een goede manier mee omgaat en de doelen realiseert die ook de overheid wil. En dat is natuurlijk niet helemaal vreemd omdat er altijd mensen zijn die ergens misbruik van maken. Maar ga je iets organiseren op die paar procent die er misbruik van maakt en de samenleving juridiseren of ga je iets organiseren op basis van de grote groep mensen die van goede wil is en gewoon bereid is om mee te werken met wat jij wilt?”

Wat is volgens jou het grootste probleem bij landschapsontwikkeling en hoe kan dat worden opgelost?

“Wat mij altijd verbaast is dat landschap eigenlijk als een privaat belang wordt gezien, waar het beginsel van “de gebruiker betaalt” aan gehangen wordt. En dan wordt

gemakshalve maar even naar private partijen gekeken, en dan gaan we zogenaamd publiek-private financiering doen. In de praktijk komt er heel weinig van de grond, omdat geen marktpartij bereid is te betalen voor iets op andermans grond. Dat blijkt nu wel uit de Commissie Rinnooy Kan die ook over marktfaalen spreekt (Task Force Financiering Landschap, red.). Als je heel optimistisch bent krijg je misschien 10 procent van de benodigde middelen voor landschapsbeheer uit private bronnen. En dan is het klaar. Dan is het aan de overheid om je knopen te tellen en te zeggen wat doen we nou? Blijven we roepen dat particulieren moeten betalen? Of nemen we gewoon onze verantwoordelijkheid en tasten we zelf in de buidel? Als landschap een publiek belang is en via bestemmingsplannen onder de verantwoordelijkheid van

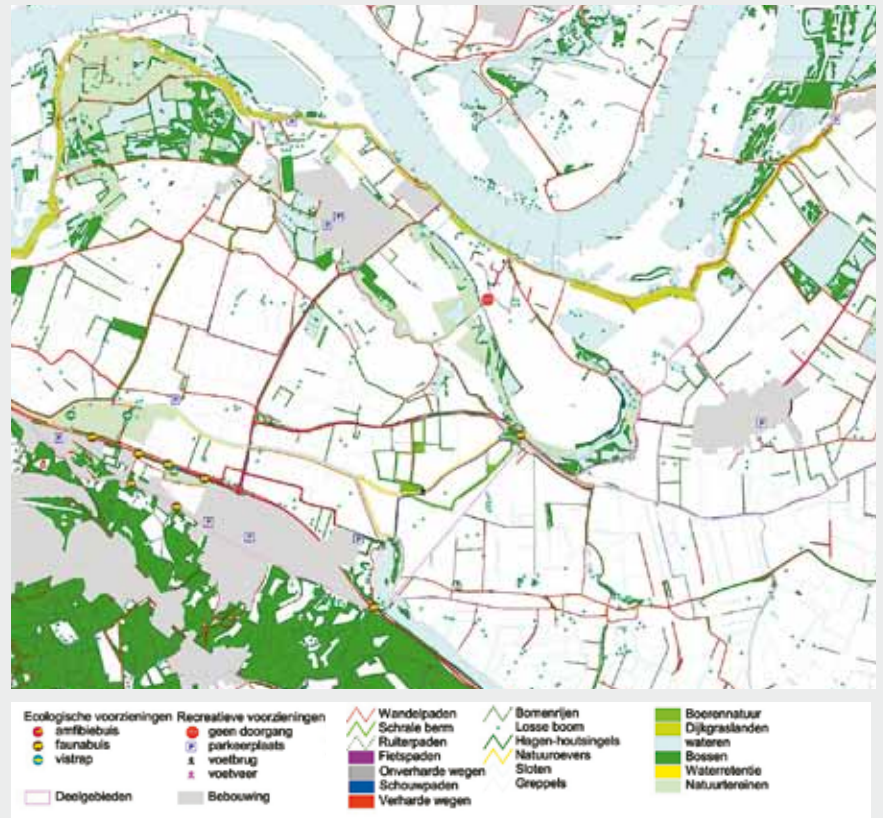
de gemeenten valt, waarom regelen we het dan niet via het gemeentefonds? Wij regelen alles via het gemeentefonds als het gaat om publieke voorzieningen, als het gaat om sociale woningbouw, als het gaat om jeugdzorg, alles wat wij publiek belang vinden doen we uit het gemeentefonds. Openbaar groen: gemeentefonds. Het probleem is natuurlijk het grondeigendom. Openbaar groen ligt op gemeentegrond, landschap op andermans grond. Daar moeten de juristen maar een oplossing voor verzinnen. Financiering van het landschap uit het gemeentefonds zou het meest logische zijn, want rijk en provincies leggen de verantwoordelijkheid voor landschap grotendeels bij gemeenten neer”

BAREND HAZELEGER & MARIËLLE VAN DER ZOUWEN

Via Natura

De Stichting Via Natura is door de gemeenten Groesbeek, Millingen aan de Rijn en Ubbergen opgezet om het LOP, het regionaal landschapsonwikkelingsplan (Van Blerck & Van Ziel, 2004) uit te voeren. In dat plan draait het om vrijwillig landschapsbeheer door particulieren. Via Natura bemiddelt tussen projecten uit het LOP en particulieren die deze willen uitvoeren. De stichting sluit beheercontracten, zorgt voor de betalingen en ziet toe op de resultaten in het veld.

Volgens Tiny Wigman, werkzaam voor Via Natura, is het voortdurend de kunst om slim te combineren: projecten uit het LOP met plannen die bijvoorbeeld al op de rol staan bij het waterschap en combineren van financieringsmogelijkheden. Wat dat laatste betreft is het afgelopen jaar grote vooruitgang geboekt. Als uitvloeisel van de MKBA “Investeren in het Nederlandse landschap” is het gebied Ooij – Groesbeek aangewezen als voorbeeldgebied. Dat leverde gelijk veel geld op. Het ministerie van LNV stelt voor drie jaar €160.000 per jaar procesgeld ter beschikking voor kennisontwikkeling, onderzoek en marketing met de bedoeling om meer privaat geld voor landschapsonwikkeling en duurzaam beheer uit de markt te halen. Minister Cramer van VROM kwam dit voorjaar met €950.000 over de brug uit het Innovatieprogramma Mooi Nederland. Dit geld mag als cofinanciering (25%) gebruikt worden voor landschapsonwikkeling en beheer. Aangevuld met bijdragen van overheden, bedrijven en particulieren moet dit uiteindelijk leiden tot een investeringsprogramma van €3,8 miljoen. De Vereniging

Nederlands Cultuurlandschap ontving 1,6 miljoen van de PostcodeLoterij voor haar Deltaplan Nederland weer mooi, te besteden in de Ooijpolder en waarschijnlijk deels via Via Natura. Verder worden fiscale regelingen ontwikkeld en andere vormen van financiering. Zo zal Via Natura naar voorbeeld van Noord Brabant een streekrekening in het gebied introduceren. Zo'n rekening bestaat uit twee onderdelen: een spaarrekening waarop overheden, bedrijven en particulieren tegen een gangbare rente hun geld (bedoeld voor het gebied) kunnen parkeren en een fonds waarin jaarlijks een deel van de rente over de inleg (0,15%) wordt gestort. Geld met geld maken dus. Het bedrag in het fonds kan vrij

besteed worden. Kortom de landschapskas is goed gevuld, “waardoor we actief grondeigenaren kunnen benaderen om via groenblauwe diensten bij te dragen aan de uitvoering van het LOP”, aldus Wigman Bron: Vianatura.nl

Literatuur

Blerck, H.J.J.C.M. van & H.W. van Ziel, 2004. Omarm de veelkleurigheid; ontwikkel en herstel de verbanden in het landelijk gebied. Landschapsonwikkelingsplan voor de Gemeenten Groesbeek, Millingen a/d Rijn en Ubbergen.

LNV, 2001. Wijzingen Besluit ontwikkeling van landschappen. Staatscourant 218, 9 november 2001.

Schrijver, R.A.M., 2002. Financiering van groene diensten in Ooijpolder-Bekken van Groesbeek. Opinie van agrariërs over de vergoedingen in de proeftuin voor de groenblauwe dooradering. Den Haag. LEI.